



**WETENSCHAPS  
KNOOPPUNT  
ZUID-HOLLAND**

partnership universiteiten  
Leiden - Delft - Erasmus



# Lessen voor de basisschool: Over hoogbegaafdheid, ADHD, autisme, dyslexie en down syndroom

---

Aangeboden door het Wetenschapsknooppunt  
Erasmus Universiteit Rotterdam

## Introductie

In dit document worden twee lessen beschreven, met als thema 'ieder kind is uniek'. De twee lessen zijn ontwikkeld voor groep 7 en 8 en duren circa 70-75 minuten per les.

De eerste les is gericht op de vergroting van kennis van leerlingen met betrekking tot de onderwerpen hoogbegaafdheid, ADHD, autisme, dyslexie en down syndroom. De tweede les is gericht op de houding en oordelen van leerlingen ten opzichte van bovengenoemde onderwerpen.

De doelen van de twee lessen zijn:

- Leerlingen verplaatsen zich in het perspectief van een kind met hoogbegaafdheid, ADHD, autisme, dyslexie of down syndroom.
- Leerlingen kunnen benoemen wat een kind met ADHD, autisme, dyslexie, down syndroom of hoogbegaafdheid juist wél kan.

# Algemene informatie

## Doelgroep:

De basisschool (groep 7 en 8).

## Begeleiding:

De leraar introduceert en begeleidt de les.

## Benodigde materialen:

- Computer (1 per groepje van 4 kinderen)
- Lege A4tjes
- Papieren van A3 formaat
- Pennen, kleurpotloden en stiften
- Bijlage les 1 (1 per leerling)
- Bijlage les 2 (1 per leerling)
- Les opzet voor de leraar (1 per leraar)
- Lijm en scharen

## Benodigde tijd:

- Les 1: 75 minuten
- Les 2: 70 minuten

# Lesopzet Les 1

Deze les heeft kennisvergaring als doel met betrekking tot 5 onderwerpen: hoogbegaafdheid, autisme, ADHD, down syndroom en dyslexie. Kinderen zullen eerst de eigen voorkennis activeren, dan zelf informatie verwerken en opzoeken. Na de les wordt wat de leerlingen geleerd hebben gepresenteerd in de klas.

## **1) INTRODUCTIE, 0-10 MINUTEN:**

Vertel kort waar de les over gaat. Een vraag waarmee je kunt openen is of er iemand in de klas is die hoogbegaafdheid, autisme, ADHD, dyslexie of down syndroom heeft. Maak groepjes van 4 leerlingen in de klas. Er zijn 5 onderwerpen, elk groepje kiest één onderwerp. Zijn er meer dan 20 leerlingen dan kun je ervoor kiezen de groepjes groter te maken, of onderwerpen vaker dan één keer uit te delen.

## **2) VOORKENNIS ACTIVEREN, 10-20:**

Laat de leerlingen in hun groepje brainstormen over wat er allemaal bij het onderwerp past door een woordspin te maken. Na een brainstorm van 5 minuten teken je 5 lijstjes op het bord. De leraar schrijft wat de kinderen hebben opgeschreven in de lijstjes. Nadat de lijstjes per groepje zijn ingevuld, komt er een klassikale bespreking. Hebben andere groepjes nog iets toe te voegen aan een lijst van een ander groepje?

## **3) INFORMATIE VERZAMELEN, 20-30 MINUTEN:**

De leerlingen krijgen informatie uitgedeeld (per groepje informatie dat bij hun onderwerp hoort, zie bijlage 1). De informatie wordt in de groepjes gelezen en besproken. De leerlingen stellen dan per groepje 3 vragen op waarop zij het antwoord nog niet weten, maar waarop ze het antwoord wel willen weten (voorbeeld: Kun je van ADHD afkomen? Of: Wat is de oorzaak van autisme?). Laat de kinderen de vragen op een A4tje opschrijven. Soms hebben leerlingen moeite om vragen te verzinnen. Je kunt ze dan als leraar op weg helpen door vragen voor te stellen op basis van de informatie die de leerlingen wel al hebben ("Ik zie dat jullie tijdens de brainstorm hebben opgeschreven dat je met down syndroom wordt geboren. Weten jullie dan ook hoe down syndroom ontstaat?").

## **4) POSTER MAKEN, 30-55 MINUTEN:**

De kinderen krijgen de taak om de antwoorden op de 3 vragen op (voorgeselecteerde) sites op te zoeken. Twee leerlingen zoeken de antwoorden op de vragen op. De andere twee leerlingen beginnen met het maken van een poster over het onderwerp. Laat de leerlingen na 15 minuten bij elkaar komen om de poster af te maken en de antwoorden op de 3 vragen ook op de poster te schrijven.

## **5) PRESENTATIE, 55-70 MINUTEN:**

Elk groepje presenteert de poster aan de rest van de klas. Voor elke presentatie staat 2 à 3 minuten. Geef aan dat elke leerling in het groepje aan het woord moet komen om te voorkomen dat niet slechts één leerling de gehele presentatie houdt. Een idee is, wanneer de klas groter is dan 20 leerlingen en sommige onderwerpen aan meerdere groepjes zijn aangewezen, om groepjes met dezelfde onderwerpen gelijk na elkaar te laten presenteren. Zo kunnen groepjes elkaar mooi aanvullen.

## **6) AFSLUITING 70-75 MINUTEN:**

Vertel wat de volgende les zal inhouden. De volgende les gaat over het inleven in andere leerlingen die hoogbegaafdheid, autisme, ADHD, down syndroom of dyslexie hebben. Dit gebeurt middels het lezen van een casus en het bekijken van filmmateriaal. Ook staat er een eindspel gepland om te kijken of vooroordelen zijn verminderd. Vraag wat de leerlingen van de les vonden en wat ze geleerd hebben.

# Lesopzet Les 2

Deze les is gericht op inzicht en inlevingsvermogen in leerlingen met ADHD, autisme, down syndroom, dyslexie en hoogbegaafdheid.

## 1) INTRODUCTIE, 0-5 MINUTEN:

Bespreking: van wat de vorige les inhoud en wat deze les op het programma staat. Vorige les hebben de kinderen geleerd over 5 onderwerpen en hierover een presentatie gegeven. Deze les leren de kinderen om zich in te leven in een leerling met een ontwikkelingsstoornis, leerstoornis of hoogbegaafdheid. Houdt deze les dezelfde groepsindeling aan als vorige week.

## 2) INLEVEN IN IEMAND MET..., 5-35 MINUTEN:

Deel de groepjes de casus uit (bijlage 2), en laat per groepje een filmpje bekijken die bij het onderwerp hoort. Laat de groepjes de vragen beantwoorden onderaan de casus en de antwoorden opschrijven op een a4tje. Dit kan binnen een groepje, of klassikaal.

## 3) WAT KAN IEMAND MET..., 35-40 MINUTEN:

De leerlingen hebben vorige week kennis opgedaan over een onderwerp, en filmmateriaal bekeken waarin ook zelf leerlingen met een bepaalde stoornis aan het woord kwam. Op basis hiervan moeten de groepjes 2 dingen bedenken wat een kind met (gekozen onderwerp) wel kan, maar waarvan ze het van te voren niet hadden verwacht.

## 4) KLASSIKALE EINDOPDRACHT: EEN NIEUW RESTAURANT, 40-65 MINUTEN:

Hieronder wordt een casus beschreven met 5 rollen. Laat de kinderen de volgende vragen in groepsverband beantwoorden: Welke rol zou het beste bij iemand met (je onderwerp) passen? En welke rol zou iemand met (je onderwerp) nog meer kunnen? Hierbij kunnen ze de kennis uit onderdeel 3 ook gebruiken. Nadat je dit hebt overlegd in je groepje (hiervoor staat 10 minuten) vertelt elk groepje klassikaal welke rol het best zou passen en welke rollen nog meer zouden kunnen. Als alle groepjes zijn geweest is het de bedoeling dat er een discussie ontstaat, met als uitkomst dat alle rollen worden verdeeld. De casus met de rollen:

Er wordt een nieuw restaurant geopend en er zijn verschillende rollen te verdelen:

- 1) De kok: De kok krijgt van de bediening te horen wat er gekookt moet worden en kookt deze gerechten.
- 2) De bediening: De bediening loopt naar de keuken heen en weer met gerechten en drankjes. Ook neemt de bediening bestellingen op.
- 3) Telefoniste: De telefoniste is degene die je aan de telefoon krijgt als je belt naar het restaurant. De telefoniste schrijft vervolgens in een boekje op hoeveel mensen er reserveren en hoe laat.
- 4) Bedenker van de menukaart: De bedenker bedenkt wat voor eten mensen lekker zouden kunnen vinden, en maakt een lijst met gerechtjes. Dit kan in overleg met de kok.
- 5) De manager: De manager zorgt ervoor dat alles in het restaurant goed verloopt en stuurt mensen aan.

## 5) AFSLUITING, 65-70 MINUTEN:

Dit is het einde van de twee lessen. Op basis van de eindopdracht krijgt de leraar al inzicht of het gelukt is vooroordelen te minderen. Als leerlingen bijvoorbeeld zeggen 'iemand met ADHD kan niet in de bediening, want als hij boos wordt gooit hij eten over de klanten heen' dan is duidelijk dat er nog sprake is van vooroordelen. Zo hebben niet alle kinderen met ADHD agressieproblemen en elk kind gaat anders om met zijn ADHD. Hier kun je als docent dan nog even op ingaan. Vraag bijvoorbeeld wat ze hebben gevonden waar iemand met ADHD wel goed in is of tot zijn recht komt (voorbeeld: iemand met ADHD heeft veel energie. Dit kan in een druk restaurant erg handig zijn als je heen en weer moet lopen met borden). Vraag ter afsluiting aan de leerlingen wat ze van de lessen vonden en wat ze ervan geleerd hebben.

# Bijlage Les 1

## AUTISME

### ONDERDEEL 3: INFORMATIE VERZAMELEN

Met autisme wordt je geboren en elk kind met autisme is anders. Sommige kinderen volgen gewoon onderwijs, al kan dit niet altijd. Kinderen met autisme hebben moeite met communicatie (omgang) met anderen: Ze kunnen zich moeilijk in een ander inleven, maken weinig tot geen oogcontact en begrijpen gezichtsuitdrukkingen en sarcasme vaak niet. Autistische kinderen gebruiken vaak herhaling, zo zeggen zij bijvoorbeeld dezelfde zin een aantal keer achter elkaar, of maken constant dezelfde beweging. Als wordt afgeweken van een ritueel of gewoonte, leidt dit tot stress of paniek bij kinderen met autisme. Ook kan er sprake zijn van een obsessie of buitengewone interesse voor één ding, bijvoorbeeld voor computers. Je kunt leren omgaan met autisme, maar je groeit er niet overheen.

### ONDERDEEL 4: POSTER MAKEN

- <http://www.leslink.nl/0%20%20autisme/1%20Autisme.htm>
- <http://www.kinderpleinen.nl/showPlein.php?plnId=267>
- [http://www.allesoverkinderen.nl/ne\\_autisme.htm](http://www.allesoverkinderen.nl/ne_autisme.htm)

## ADHD

### ONDERDEEL 3: INFORMATIE VERZAMELEN

In Nederland wordt ADHD ook wel 'alle dagen heel druk' genoemd. Kenmerken van ADHD zijn onder anderen impulsiviteit, concentratieproblemen en aandachtstekort. Aandachtstekort houdt niet in dat de kinderen meer aandacht willen. Het houdt in dat de kinderen hun aandacht slecht bij bezigheden kunnen houden, bijvoorbeeld bij schooltaken. Impulsiviteit betekent dat je beslissingen neemt, zonder hierover na te denken. Ongeveer 3-5% van de kinderen heeft ADHD. Het komt meer voor bij jongens, en het komt op oudere leeftijd minder voor. ADHD lijkt deels erfelijk te zijn, hierover is alleen geen zekerheid. Met ADHD kun je naar een gewone school, al zijn er ook kinderen met ADHD die naar speciale scholen gaan.

### ONDERDEEL 4: POSTER MAKEN

- <http://www.kinderpleinen.nl/showPlein.php?plnId=304&markpart=23397>
- [http://www.allesoverkinderen.nl/ne\\_adhd.htm](http://www.allesoverkinderen.nl/ne_adhd.htm)

## DYSLEXIE

### ONDERDEEL 3: INFORMATIE VERZAMELEN

Een ander woord voor dyslexie is woordblindheid, en de letterlijke vertaling is: niet kunnen lezen. Dit houdt niet in dat kinderen letterlijk geen woorden kunnen zien, of dat ze niet kunnen lezen. Wel gaat het lezen, schrijven en spellen bij kinderen met dyslexie moeilijker dan bij kinderen zonder dyslexie. Dit komt niet door het IQ, want kinderen met dyslexie hebben een gemiddelde intelligentie. De oorzaak van dyslexie ligt in de hersenen. De hersenen van deze kinderen zijn gewoon normaal, alleen op gebied van taal is het net iets anders. Ongeveer 4% van de kinderen heeft dyslexie, bij jongens komt het vaker voor. Dyslexie kan niet behandeld worden. Wel kunnen kinderen begeleiding krijgen om er zo goed mogelijk mee om te kunnen gaan. Ook kunnen de kinderen extra taal oefeningen krijgen. Op deze manier kunnen kinderen met dyslexie op een gewone school blijven.

### ONDERDEEL 4: POSTER MAKEN

- <http://www.kinderpleinen.nl/showPlein.php?plnId=274&markpart=17136>
- <http://www.dyslexieweb.nl/dyslexie-informatie/de-oorzaak-van-dyslexie>

## DOWN SYNDROOM

### ONDERDEEL 3: INFORMATIE VERZAMELEN

Een ander woord voor Down syndroom is een verstandelijke beperking en dit komt gemiddeld bij 2 op 1.000 kinderen voor. Met Down syndroom word je geboren, en de oorzaak is in 95% van de gevallen dat je een extra chromosoom 21 hebt. Het Down syndroom kun je aan het uiterlijk zien, vooral aan het gezicht. Ook hebben Down-kinderen vaak medische problemen, denk bijvoorbeeld aan hartproblemen en ze worden gemiddeld minder oud. Down-kinderen hebben een minder goede motoriek, wat je nodig hebt om goed te kunnen bewegen. Je motoriek gebruik je bijvoorbeeld bij fietsen, lopen, schrijven enzovoort.

Kinderen met Down syndroom zitten vaak op een speciale school, al kunnen ze soms wel op gewone scholen zitten. Dan hebben deze kinderen echter wel extra ondersteuning nodig in de les.

### ONDERDEEL 4: POSTER MAKEN

- <http://yannikhollink.tripod.com/htm%20bestanden/Uitleg%20voor%20jonge%20kinderen.htm>
- <http://www.syndroomvandown.nl/files/basisschoolinfo.html>

## HOOGBEGAAFDHEID

### ONDERDEEL 3: INFORMATIE VERZAMELEN

Als je hoogbegaafd bent, houdt dit in dat je een IQ van boven de 130 hebt. IQ heeft te maken met je intelligentie. Kenmerken van hoogbegaafd zijn onder andere het sneller begrijpen van dingen, het hebben van een goed geheugen en makkelijk kunnen leren. Hoogbegaafden zijn vaak creatief, maar kunnen ook perfectionistisch zijn, wat inhoudt dat zij alles goed willen doen. Dit kan leiden tot faalangst, wat betekent dat je op school bang bent om lage cijfers te halen en bang bent niet aan de verwachtingen van anderen te kunnen voldoen. Dit kan ertoe leiden dat een leerling inderdaad een laag cijfer behaalt. Hoogbegaafde leerlingen die naar hun kunnen presteren, kunnen vaak op de eigen school extra moeilijke lessen volgen of een klas overslaan, zodat de kinderen meer worden uitgedaagd.

### ONDERDEEL 4: POSTER MAKEN

- <http://www.kinderpleinen.nl/showPlein.php?plnId=850&markpart=17339>
- [http://www.allesoverkinderen.nl/ne\\_hoogbegaafd.htm](http://www.allesoverkinderen.nl/ne_hoogbegaafd.htm)

# Bijlage Les 2

## ADHD, het verhaal van Lily:

Hoi, ik ben Lily. Ik zit in groep 7 en ik heb ADHD. Hierdoor heb ik vaak moeite om stil te blijven zitten en als ik stil moet zitten dan wiebel ik alsnog vaak. Sommige kinderen vinden dit wel eens vervelend, maar ik kan er niets aan doen. Als ik iets wil doen, moet ik dit gewoon doen, anders word ik onrustig. Ik ben net zoals alle andere kindjes, alleen drukker en sneller afgeleid. Daarom word ik wel eens buitengesloten, dat vind ik erg jammer.

Ik heb vaak het idee dat anderen mij niet begrijpen. Dat ik ADHD heb, betekent niet dat ik niet lief of aardig ben, zo wil ik bijvoorbeeld graag andere kinderen helpen en vind ik het erg leuk om met vriendjes te spelen. Wel moet je met mij iets meer geduld hebben dan met andere kinderen.

ADHD hebben heeft trouwens ook wel een voordeel hoor, bij leuke ideeën ben ik namelijk heel snel enthousiast!

*Probeer een moment te bedenken waarop jij je niet kon concentreren. Hoe voelde je je toen? Probeer je ook in te denken hoe dit zou zijn als je dit heel vaak zou hebben, zoals kinderen met ADHD. Bespreek dit met je groepje.*

- <http://www.youtube.com/watch?v=uGlwwzMv50w>
- [http://www.schooltv.nl/beeldbank/clip/20121212\\_adhd01](http://www.schooltv.nl/beeldbank/clip/20121212_adhd01)
- <http://www.youtube.com/watch?v=Sg1Cq0a8Vxg>

## Hoogbegaafdheid, het verhaal van Michael:

Hoi, ik ben Michael en ik ben hoogbegaafd. Dit is soms erg handig. Ik hoef bijvoorbeeld niet veel tijd te steken in het maken en leren van mijn huiswerk en ik snap snel dingen. Toch zitten er ook minder leuke kanten aan. Soms ben ik bijvoorbeeld bang bij het maken van toetsen. Mijn ouders verwachten hoge cijfers, omdat ik deze vaak haal en dan voel ik me wel eens onder druk staan om het goed te doen. Hierdoor heb ik wel eens stress en haal ik een lager cijfer. Ook noemen klasgenootjes mij wel eens een nerd. Dit vind ik niet leuk, want als ik het antwoord weet wil ik dat graag geven. Soms hou ik nu mijn mond als ik het antwoord weet, want anders zeggen de andere kinderen er iets van. Ik ben blij dat ik de plusklas mag volgen. Hier krijg ik lessen die beter bij mij passen en ook is er veel begrip voor mij: de andere pluskinderen begrijpen hoe ik mij voel.

*Veel kinderen denken dat het een voordeel is als je hoogbegaafd bent. Denk jij hier ook zo over? Waarom wel of waarom niet? Probeer je je eens te verplaatsen in iemand die hoogbegaafd is. Bespreek dit met je groepje.*

- <http://www.hetklokhuis.nl/tv-uitzending/402>

## Down syndroom, het verhaal van Jill:

Hoi, ik ben Jill en ik heb Down syndroom. Ik zit sinds kort op een gewone school. Hiervoor zat ik op een speciale school. Op mijn nieuwe school word ik wel eens gepest door andere kinderen. Dit doet pijn, zeker omdat ik er niets aan kan doen. Ik ben lief, vaak vrolijk, speel graag en help anderen. Toch zijn mensen niet altijd aardig tegen me. Gelukkig zijn mijn ouders dat wel voor me. Eén dag per week ga ik naar een opvang, waar andere kinderen met Down syndroom zitten. Hier is iedereen lief voor me. Hier knutselen we vaak of spelen we buiten. Dan voel ik me even net als alle andere kinderen.

*Probeer je eens in te denken als je het Down syndroom zou hebben. Hoe zou jij je voelen en hoe zou jij willen dat andere kinderen tegen jou zouden doen? Overleg dit met je groepje.*

- [http://20jaareenvandaag.eenvandaag.nl/hogtepunten/bestoff/46765/20\\_jaar\\_eenvandaag\\_marlies\\_het\\_meisje\\_met\\_down](http://20jaareenvandaag.eenvandaag.nl/hogtepunten/bestoff/46765/20_jaar_eenvandaag_marlies_het_meisje_met_down)

## Dyslexie, het verhaal van Roy:

Hoi, ik ben Roy, en sinds kort is ontdekt dat ik dyslexie heb. Ik heb vaak moeite met lezen en schrijven, maar ook met het spellen van woorden. Ook op toetsen heb ik meer tijd nodig om de vraag te kunnen lezen, en soms als ik dan de vraag lees, lees ik het verkeerd. Daardoor maak ik soms mijn toetsen slecht, terwijl ik het antwoord wel gewoon wist op de vraag. De andere kinderen vinden wel eens dat ik mij aanstel of zeggen gemene dingen tegen mij. Dit doet mij pijn, want ik ben net als alle andere kinderen, ik heb alleen meer moeite met taal en ik kan er niets aan doen.

*Hoe zou jij je voelen als je dyslexie zou hebben? Probeer je in te leven in Roy. Hoe kijk jij tegen Roy en tegen andere kinderen met dyslexie aan? Bespreek dit met je groepje.*

- <http://www.hetklokhuis.nl/tv-uitzending/1717>

## Autisme, het verhaal van Amy:

Hoi, ik heet Amy. Ik ben 11 jaar en ik heb autisme. Sinds ik mij kan herinneren heb ik mij anders gevoeld dan andere kinderen. Ik voel me een beetje een buitenbeentje, ook omdat ik andere kinderen vaak niet begrijp. Dit maakt mij wel eens boos. Ik begrijp bijvoorbeeld geen gezichtsuitdrukkingen. Ook vat ik dingen vaak letterlijk op die mensen tegen mij zeggen, wat anderen wel eens raar vinden, terwijl ik er niets aan kan doen. Ik heb structuur nodig in de klas, en dat is er niet altijd, hiervan raak ik van slag. Soms sluit ik me dan af voor iedereen, zodat ik rustig wordt. Ik heb weinig vriendjes, en vind het moeilijk om vrienden te maken. Echter, ik zou wel heel graag vriendjes willen want ik voel me wel eens eenzaam. Kinderen met autisme hebben vaak één hobby waar ze heel veel tijd in steken. Voor mij is dat schilderen.

*Probeer je eens in te denken hoe het zou zijn als autisme zou hebben. Dat je bijvoorbeeld moeite hebt met contact met andere mensen. Hoe zou jij je voelen? Hoe denk jij dat kinderen met autisme zich voelen? Bespreek dit met je groepje.*

- [http://www.schooltv.nl/beeldbank/clip/20130814\\_autisme01](http://www.schooltv.nl/beeldbank/clip/20130814_autisme01)
- <http://www.youtube.com/watch?v=3aStVzukuGg>